

decim psalmos. Qui peccatum pudendum alicui exprobrat, priusquam inter se et ipsum solum arguat, sicut Dominus dicit (*Math. xviii*), corripiatur donec exprobrato satisfaciatur, et tribus diebus pane et aqua pœniteat.

Qui transgreditur regulam jussionis vel disciplinæ generalis, maneat expulsus sine cibo, ut in crastinum recipiatur. Qui solus cum sola femina sine personis certis familiariter loquitur, maneat sine cibo, vel duobus diebus in pane et aqua, vel ducentis plagis. Qui præsumit facere ambasiam, non permittente eo qui præest, libera et effrenata processione absque necessitate, quinquaginta plagis inhibeatur. Operis peculiaris præsumptio centum plagis: possessio alicujus rei, quam non necessitas generaliter fratribus concessit, amissione ejusdem, et centum plagis coerceatur. Necessarium vero ac licitum aliquid facere, dare, accipere sine jussione, duodecim plagis: nisi ratio aliqua defendat, ut supplex satisfactio remittat.

Qui comedens loquitur, sex plagis. Et cujus vox obstrepit de mensa ad mensam, sex plagis. Si de domo foras, vel de foris in domum sonuerit, duodecim plagis. Egredi vel ingredi in domum, aut opus facere sine oratione et signo crucis, duodecim plagis. Si aliter fuerit, quinque plagis. Meum vel tuum dixisse, sex plagis. Verbum contra verbum simpliciter dictum, sex percussioneibus: si ex contentione, centum plagis vel suppositione silentii. Si ordinem psallendi non servaverit, sex percussioneibus. Si statuto tempore taciturnitatis loqui præsumserit sine necessitate, decem et septem plagis.

Si quis de suppellectile monasterii per contemptum amiserit, vel dissipaverit quid, proprio sudore et operis adjectione restituat, vel pro æstimatione, arbitrio sacerdotis, suppositione pœniteat, aut uno die in pane et aqua. Si non contemptu, sed casu aliquo amiserit aut fregerit, non aliter negligentiam suam quam publica diluat pœnitentia; cunctis in synaxi fratribus congregatis tandiu prostratus in terram veniam postulabit, donec orationum consummetur solemnitas; impetraturus eam, cum jussus fuerit abbatia judicio de solo surgere. Eodem modo satisfaciatur quisquis ad orationem vel opus aliquod accersitus, tardius occurrerit.

Si decantans psalmum titubaverit; si superfluo sit durus; si contumacius responderit, suppositione. Si negligentius obsequia injuncta impleverit, suppositione. Si vel leviter murmuraverit, suppositione. Si lectionem operi obedientiæ præferens, suppositione. Si officia

statuta segnus fuerit executus, suppositione. Si dimissa synaxi non continuo ad cellam recurrerit, suppositione. Si cum aliquo ad modicum substiterit, suppositione. Si ad modicum temporis usquam recesserit, suppositione. Si cum ullo qui cellæ suæ cohabitator non est, confabulari quantumcunque præsumperit, suppositione. Si alterius tenuerit manum, suppositione. Si oraverit cum illo qui est ab oratione suspensus, suppositione.

Si parentum quempiam vel amicorum sæcularium viderit, vel collocutus fuerit ei sine jussione; si epistolam cujuscunque susceperit, si tribuere præsumperit sine suo abbate, suppositione. Si impederit aliquem a necessariis facti expletione, suppositione. Si per ardorem mentis legitimum religionis excesserit modum, suppositione. Si alium ferventem a legitimo facto retinere temporis sui gratia præsumperit, suppositione.

Huc usque et in similibus commissis procedit animadversio spiritalis, ut increpatio quæ fit a pluribus, peccanti proficiat ad salutem, et de cætero cautior et diligentior emendatione morum Deo propitio salvatus existat.

Qui autem rixam commiserit, septem diebus pœniteat. Qui vero suum præpositum despexerit, aut regulam blasphemaverit, foras repellendus est, nisi ipse dicat: Pœnitent me quod dixi. Si autem se non humiliaverit, quadraginta diebus pœniteat, quia superbæ morbo detinetur. Verbosus taciturnitate damnandus est, inquietus mansuetudine, gulosus jejuniis, somnolentus vigiliis, superbus carcere, destitutor repulsione. Unusquisque juxta quod meretur cœqualia sentiat, ut justus juste vivat. Amen.

In omni loco et opere silentii regula magnopere custodiri censetur; ut omni, quantum valuerit, humana fragilitas, quæ prona ad vitia, unde præcipitare solet, mundemur vitio, ædificationemque potius proximorum, pro quibus Salvator noster Jesus sanctum effudit sanguinem, quam dilacerationem absentium in pectore conceptam, et otiosa passim verba, de quibus justo sumus rationem retributori reddituri, ore promamus.

Hæc superum volentibus carpere iter tendens alti ad fastigia summa, relictaque humo cum flagitiis, ultro ambientibus uni adhærere Deo hanc in tellurem misso, statuimus; qui immortalia nimirum sunt præmia accepturi, cum gaudio summo nunquam decedente avum.

SANCTI COLUMBANI

ABBATIS ET CONFESSORIS

DE PœNITENTIARUM MENSURA TAXANDA LIBER.

I. Pœnitentia vera est. pœnitenda non admittere, sed admissa desistere. Sed quia hanc multorum fragi-

litas, ut non dicam omnium, rumpit, mensuræ noscendæ sunt pœnitentiæ; quarum sic ordo a sanctis-

traditor Patribus, ut juxta magnitudinem culparum A etiam longitudo statuatur poenitentiarum.

II. Si quis igitur per cogitationem peccaverit, id est, concupierit hominem occidere, aut fornicari, aut furari, aut clam comedere, et inebriari; vel certe aliquem percutere, sive discedere, vel alia his facere similia, et paratus ad hæc corde complenda fuerit: majora dimidio anno; minora quadraginta diebus, in pane et aqua poeniteat.

III. Si quis autem peccatis prævalentibus facto peccaverit; si homicidium, aut sodomiticum fecerit peccatum, decem annis poeniteat: si fornicaverit semel tantum, tribus annis monachus poeniteat; si sæpius, septem annis. Si discesserit et vota fregerit, si cito poenitens redierit, tribus quadragesimis; si autem post annos, tribus annis poeniteat.

IV. Si quis furatus fuerit, anno poeniteat.

V. Si quis percusserit per rixam fratrem suum, et sanguinem fuderit, tribus annis poeniteat.

VI. Si quis autem inebriaverit se, et evomuerit, aut saturatus nimis, sacrificium per hoc evomuerit, quadraginta diebus poeniteat: si vero per infirmitatem sacrificium vomere cogatur, septem diebus poeniteat. Si ipsum sacrificium quis perdiderit, anno poeniteat.

VII. Si quis seipsum coinquinaverit, anno poeniteat, si junior sit.

VIII. Si quis falsum testimonium testificatus fuerit sciens, duobus annis poeniteat cum illius rei perditione, vel redintegratione.

Hæc de can-^Cis casualibus: cæterum de minutis morum inconditorum.

IX. Qui facit per se aliquid sine interrogatione; vel qui contradicit et dicit: *Non facio*, vel qui murmurat; si grande sit, tribus superpositionibus; si parvum, uno anno poeniteat; verbum vero contra verbum simpliciter promptum, quinquaginta plagis vindicandum; vel si ex intentione silentii, superpositione; nam si rixa, septimana poeniteat.

X. Qui autem detrahit, aut libenter audit detrahentem, tribus superpositionibus poeniteat: si de eo qui præest, septimana poeniteat.

XI. Qui autem per superbiam suam præpositum despexerit, aut regulam blasphemaverit, foras repellendus est, nisi confestim dixerit: *Poenitet me quod dixi*. Si autem se non bene humiliaverit, quadraginta diebus poeniteat, quia superbix morbo detinetur.

XII. Verbosus vero taciturnitate damnandus est, inquietus mansuetudine, gulosus jejunio, somnolentus vigilia, superbus carcere, destitutor repulsione: unusquisque juxta quod meretur, quo æqualia sentiat, ut justus juste vivat.

Diversitas culparum diversitatem facit poenitentiarum; nam et corporum medici diversis medicamenta generibus componunt: aliter enim vulnera, aliter morbos, aliter tumores, aliter livores, aliter putredines, aliter caligines, aliter confractiones, aliter combustiones curant. Ita igitur etiam spirituales medici diversis curationum generibus animarum vulnera,

A morbos, culpas, dolores, ægritudines, infirmitates, sanare debent. Sed quia hæc paucorum sunt, ad pura scilicet cuncta cognoscere, curare ad integrum salutis statum, debilia revocare; vel pauca juxta senlorum traditiones, et juxta nostram ex parte intelligentiam (*Ex parte namque prophetamus, et ex parte cognoscimus* (1 Cor. xiii, 9) aliqua proponamus. De capitalibus primum criminibus quæ etiam legis animalversione plectuntur, sancendum est.

XIII. Si quis clericus homicidium fecerit, et proximum suum occiderit, decem annis exsul poeniteat. Post hos recipiatur in patriam, si bene egerit poenitentiam in pane et aqua, testimonio comprobatus episcopi vel sacerdotis, cum quo poenituit, et cui commissus fuit, ut satisfaciat parentibus ejus quem occidit, vicem filii reddens, et dicens: *Quæcunque vultis, faciam vobis*. Si autem non satisfecerit parentibus illius, nunquam recipiatur in patriam, sed more Cain vagus et profugus sit super terram.

XIV. Si quis ruina maxima ceciderit, et filium genuerit, septem annis peregrinus, in pane et aqua poeniteat: tunc primum sacerdotis judicio jungatur altario.

XV. Si quis autem fornicaverit sicut Sodomitæ fecerunt, decem annis poeniteat; tribus cum pane et aqua; septem vero aliis abstineat se a vino et carne; et non maneat cum alio in æternum.

XVI. Si quis vero fornicaverit quidem cum mulieribus, sed non filium generaverit, et in notitiam hominum non venerit; si clericus, tribus annis; si monachus vel diaconus, quinque annis; si sacerdos, septem; si episcopus duodecim annis.

XVII. Si quis perjuraverit, septem annis poeniteat, et nunquam juret postea.

XVIII. Si quis maleficio suo aliquem perdiderit, tribus annis poeniteat cum pane et aqua per mensuram, et tribus aliis annis abstineat se a vino et carnis, et tunc demum in septimo anno recipitur in communionem. Si autem pro amore quis maleficus sit, et neminem perdiderit, annum integrum cum pane et aqua, clericus ille poeniteat, laicus dimidium, diaconus duos, sacerdos tres, maxime si per hoc mulieris partum quisquam deceperit: ideo sex quadragesimas unusquisque insuper augeat, ne homicidii reus sit.

XIX. Si quis clericus furtum fecerit, id est, bovem, aut equum, aut ovem, aut aliquod animal proximi sui furatus fuerit, si semel, aut bis fecit, reddat proximo suo primum, et anno integro in pane et aqua poeniteat: si hoc consuevit, et reddere non potuerit, tribus annis poeniteat cum pane et aqua.

XX. Si quis autem clericus, aut diaconus, vel alius cuius gradus, qui laicus fuit in sæculo cum filiis et filiabus, post conversionem suam, iterum suam cognoverit clientelam [*Forte, clientulam*], et filium iterum de ea genuerit, sciat se adulterium perpetrasse, et non minus peccasse quam si ab juventute sua clericus fuisset et cum puella aliena peccasset; quia post votum suum peccavit, postquam se Domino consecravit, et votum suum irritum fecit;

idcirco similiter septem anni: in pane et aqua pœniteat.

XXI. Si quis clericus per rixam proximum suum percusserit, et sanguinem fuderit, annum integrum pœniteat: si laicus, quadraginta diebus.

XXII. Si quis per seipsum fornicaverit, aut cum jumento, duobus annis pœniteat, si gradum non habet: si autem gradum aut votum, tribus annis pœniteat, si ætas non defendit.

XXIII. Si quis concupiscit mulierem, et non potest facere, id est, non suscipit eum mulier, dimidium anni in pane et aqua pœniteat, et toto se abstineat anno a vino et carnibus, et communione altaris.

XXIV. Si quis sacrificium perdidit, anno pœniteat: si per ebrietatem aut voracitatem illud evomerit, et negligenter illud dimiserit, tribus quadragesimis in pane et aqua pœniteat: si vero per infirmitatem, septem diebus pœniteat.

Sed hæc de clericis et monachis mixta dicta sint. Cæteram de laicis.

XXV. Quicumque fecerit homicidium, id est, proximum suum occiderit, tribus annis inermis exsul, in pane et aqua pœniteat, et post tres annos revertatur in sua, reddens vicem parentibus occisi, pietatis et officii; et sic post satisfactionem iudicio sacerdotis jungatur altario.

XXVI. Si quis laicus de alterius uxore filium genuerit, id est, adulterium commiserit, toro proximi violato, tribus annis pœniteat, abstinens se a cibis succulentioribus, et a propria uxore, dans insuper pretium pudicitie marito uxoris violatae; et sic culpa illius per sacerdotem abstergatur.

XXVII. Si quis vero laicus fornicaverit sodomitico ritu, id est, cum masculo, coitu femineo peccaverit, septem annis pœniteat: tribus primis cum pane et aqua et sale et fructibus horti siccis: quatuor reliquis abstineat se a vino et carnibus, et ita dimittatur illi sua culpa; et sacerdos oret pro illo, et sic jungatur altario.

XXVIII. Si quis autem fornicaverit de laicis cum mulieribus a conjugio liberis, id est, viduis, vel puellis: si cum vidua, uno anno: si cum puella, duobus annis (reddito tamen humiliationis ejus pretio parentibus ejus) pœniteat. Si autem uxorem non habuit, sed virgo virgini conjunctus est: si volunt parentes ejus, ipsa sit uxor ejus; ita tamen, ut anno aut pœniteant ambo; et ita sint conjugales.

XXIX. Si quis autem laicus cum jumento fornicaverit, anno pœniteat, si uxorem habuit: si autem non habuit, dimidio anno: sic et qui uxorem habens propriis membris se ipsum violaverit, pœniteat.

XXX. Si quis laicus infantem suum oppresserit, vel mulier, anno integro in pane et aqua pœniteat, et duobus aliis abstineant se a vino et carnibus: et ita primum altario sacerdotis iudicio jungantur, et suum torum tunc licito maritus ille cognoscat. Sciendum est enim laicis, quod tempore pœnitentiae illis tradite a sacerdotibus, non illis liceat suas cognoscere uxores, nisi post pœnitentiam transactam;

A de media namque pœnitentia [*Forte*, dimidiat namque pœnitentiam].

XXXI. Si quis laicus furtum fecerit, id est, bovem, aut equum, aut ovem, aut aliquid animal proximi sui furatus fuerit: si semel, aut bis fecit, reddat primum proximo suo damnum quod fecit, et tribus quadragesimis in pane et aqua pœniteat. Si autem sæpe furtum facere consuevit, et reddere non potuerit, anno et tribus quadragesimis pœniteat, et deinceps nequaquam facere promittat; et sic in Pascha alterius anni communicet, id est, post duos annos (data tamen ante pauperibus de suo labore elemosyna, et sacerdoti pœnitentiam iudicanti epula) et ita abremittatur illi male consuetudinis culpa.

XXXII. Si quis laicus perjuraverit; si per cupiditatem hoc fecerit, totas res suas vendat, et donet pauperibus, et convertatur ex integro ad Dominum, et tradatur omni dimisso sæculo, et usque ad mortem serviat Deo in monasterio. Si autem non per cupiditatem, sed mortis timore hoc fecit, tribus annis inermis exsul pœniteat in pane et aqua; et duobus adhuc abstineat se a vino et carnibus: et ita animam pro se reddens, id est, servum aut ancillam de servitutis jugo absolvens, et elemosynas multas faciens per duos annos (in quibus illi licito uti facile cibus est cunctis, excepta carne) post septimum communicet annum.

XXXIII. Si quis laicorum per scandalum sanguinem fuderit, aut proximum suum vulneraverit, aut debilitaverit, quantum nocuit, tantum reddere cogatur: si autem non habet unde solvat, opera proximi sui primum agat, quandiu ille infirmus est medicumque quaerat, et post sanitatem ejus quadraginta dies in pane et aqua pœniteat.

XXXIV. Si quis laicus inebriaverit se, aut usque ad vomitum manducaverit aut biberit, septimana in pane et aqua pœniteat.

XXXV. Si quis laicus adulterare voluerit, aut fornicare cum sponsa, et concupierit mulierem proximi sui, et non fecerit, id est, non potuerit, quia mulier eum non suscipit, tamen ille paratus fuit ad fornicandum: constitatur culpam suam sacerdoti, et ita quadraginta diebus in pane et aqua pœniteat.

XXXVI. Si quis autem laicus manducaverit, aut biberit juxta fana; si per ignorantiam fecerit, promittat deinceps quod nunquam reiteret, et quadraginta diebus in pane et aqua pœniteat: si vero per contemptum hoc fecerit, id est, postquam sacerdos illi prædicavit quod sacrilegium hoc erat, et postea mensæ demoniorum communicaverit; si gula tantum vitio hoc fecerit aut repetierit, tribus quadragesimis in pane et aqua pœniteat: si vero pro cultu demonum, aut honore simulacrorum hoc fecerit, tribus annis pœniteat.

XXXVII. Si quis laicus per ignorantiam cum Bonosiacis aut cæteris hæreticis communicaverit, stet inter catechumenos, id est, ab aliis separatus Christianis quadraginta diebus, et duabus aliis quadragesimis in extremo Christianorum ordine, id est, inter

pœnitentes, insanæ communionis culpam diluat : si vero per contemptum hoc fecerit, id est, postquam denuntiatum illi fuerat a sacerdote, ac prohibitum, ne se communionem sinistrae partis macularet, anno integro pœniteat, et tribus quadragesimis, et duobus aliis annis abstineat se a vino et carnibus ; et ita post manus impositionem catholici episcopi, altario jungatur.

Postremo de minutis monachorum agendum est sanctionibus.

XXXVIII. Si quis vallum apertam in nocte dimiserit, superpositione pœniteat : si vero in die, viginti quatuor percussionibus, si non aliis supervenientibus apertum dimiserit : si quis hunc ipsum absolute processerit, superpositione pœniteat.

XXXIX. Si quis jumentum petens solus absolute [Leg. absque luto] laverit, superpositione pœniteat : si quis vero lavans licito coram fratribus stando hoc fecerit, si non necessitate luti largius abstergendi, viginti quatuor plagis emendetur.

XL. Si quis vero etiam sedendo in jumento genua, aut brachia discooperuerit absque necessitate luti lavandi, sex diebus non lavet ; id est, usque ad alteram diem dominicam inhonestus ille lavator pedes

non lavet. Soli autem monacho secrete stando pedes lavare licet : seniori vero, etiam publice, sed altero pedes suos lavante licet stando lavari.

XLI. Ante prædicationem vero de dominica totius, exceptis certis necessitatibus, simul sint conglobati, ut nullus desit numero præceptum audientium, excepto coco ac portario, qui et ipse, si possint, sat agant, ut adsint quando tonitruum Evangelii auditur.

XLII. Confessiones autem dari diligentius præcipitur, maxime de commotionibus animi, antequam ad Missam eatur, ne forte quis accedat indignus ad altare, id est, si cor mundum non habuerit : melius est enim expectare donec cor sanum fuerit, et alienum a scandalo ac invidia fuerit, quam accedere audacter ad iudicium tribunalis : tribunal enim Christi, altare : et corpus suum inibi cum sanguine iudicat indignos accedentes. Sicuti ergo a peccatis capitalibus et carnalibus cavendum est, antequam communicandum sit ; ita etiam ab incertioribus vitiis et morbis languentis animæ abstinendum est, ac abstergendum ante veræ pacis conjunctionem et æternæ salutis compaginem.

SANCTI COLUMBANI

ABBATIS ET CONFESSORIS

INSTRUCTIONES VARIÆ

VULGO DICTÆ

SERMONES.

INSTRUCTIO PRIMA.

De Deo Uno et Trino.

I. Instructionis valde necessariæ curam gerens, primum ante omnia, quod omnibus scire primum est, dicere breviter licet ; cupio, ut quod est fundamentum salutis omnium, nobis crepido sermonis sit ; et inde nostra doctrina ordiatur unde omne quod est oritur, et quod non fuit initiatur ; ostiumque nobis sermonis cordis credulitas aperiat, quæ in salutem confessionis omnium Christianorum recte credentium ora aperuit. De initio ergo humanæ salutis, Christo adjuvante, recte nostra dicta sumant exordium.

Credat itaque primum omnis qui vult salvus esse, in primum et in novissimum Deum unum ac trinum, unum subsistentia, trinum substantia ; unum potentia, trinum persona ; unum natura, trinum nomine ; unum numine, qui est Pater et Filius et Spiritus sanctus, Deus unus, totus invisibilis, incomprehensibilis, ineffabilis, in quo est semper esse, quia æternus est Deus Trinitas, cui initium non quæras, qui finem non habet, et qui semper fuit quod est et erit ; quia in Deo iteratio non est, sed semper Trinitatis

C perfectio. Quod unus est Deus Trinitas, Deus ipse in lege de se testatur dicens : *Audi, Israel ; Dominus Deus tuus unus est (Deut. vi, 4)*. Quod autem unus ille Deus Trinitas est, Salvator in Evangelio docuit, dicendo : *Evntes nunc docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (Matth. xxviii. 19)*. His duobus testimoniis duarum legum quasi quibusdam fulcris firmissimis fides credentium firmata est. Ubi habes in veritate Trinitatem in unitate, et unitatem in Trinitate. Pro rei igitur magnitudine breviter quod credimus diximus, et fides cordis oris produxit confessionem ; et hoc firmiter contra omnes hæreses tenendum est, quod Deus unus dividi vel separari non potest, quia quod fuit totus, semper fuit ut est. Cæset ergo venenosa et insana omnium hæreticorum vesania, quando ipso Deo teste audimus et credimus : *Audi, Israel ; Dominus Deus tuus unus est* : quia qui unus est, hoc semper fuit quod est ; sed ut scias quantum, pluraliter dixit in mundi conditione : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Gen. i, 26)*. Ne vero erres in numero, Christus tibi indicat Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, in cuius Dei, quasi unius Dei no-